

TAMPEREEN
TEATTERIMUSEO

EINO

Tarinoita tamperelaisen teatterin
maailmasta ja historiasta

Teemana
**Teattereiden
naisjohtajat**

TTT:n johtaja Tilda Vuori vuonna
1911 näytelmässä Simson ja
Delilah. Hän toimi myös
ohjaajana sekä näyttelijänä.

...vanhojen kuvien kimpussa

Päätoimittajan kynästä

Jari Nieminen

Tässä numerossa on ensimmäistä kertaa käytetty tekoälyä avuksi skannattujen vanhojen rasterikuvien restaurointiin ja värikyseen.

Jos kuvassa on vähänkään käyttökelpoista informaatiota siitä miltei kyseinen henkilö näyttää, pystyvät nykyiset modernit ohjelmistot arvaamaan puuttuvat elementit hämmästyttävällä tavalla. Esim. Elli Tompurin hiuksentarkka pääkuva seuraavalla aukeamalla voisi olla eilen otettu missä tahansa nykypäivän digikuvaamossa.

Toki mustavalkoisia kuvia on väritetty koko valokuvauksen historian ajan. Niitä on maalattu jälkikäteen tai sävytetty kehityksen yhteydessä. Ja kuvankäsittelyohjelmilla on aikaisemminkin voinut värittää kuvia, mutta aiemmat menetelmät ovat olleet varsin hitaita ja työläitä.

Tekoälyn kuvankäsittelyyn tarjoamista mahdollisuuksista löytyy kiinnostava tietoisuus sivulla 18.

.....

EILA ROINE 1931 - 2026

Tammikuun alussa teatterin ystävät saivat kuulla jälleen yhden suru-uutisen. Koko kansan tuntema ja rakastama Eila Roine nukkui pois omassa kodissaan.

Eila syntyi vuonna 1931 suoraan teatterimaailman ytimeen. Hänen isänsä Eero Roine aloitti uransa Turussa, mutta teki päätyönsä Tampereen Työväen Teatterissa. Myös Eilan äiti Sylvia oli innokas harrastajanäyttelijä ennen avioitumistaan.

Eilan urassa näkyy koko suomalaisen teatterikentän kehitys: Ura Turun Raunistulan mummolan jakkaralta koko kansan rakastamaksi teatterineuvokseksi ja ”Eila-mummiksi” sisälsi työelämän muutoksia, television nousun ja uusien teatterilojen vuosikymmenet.

Eila Roineen ensimmäinen merkittävä rooli näytelmässä Adalminan Helmi oli siitä poikkeuksellinen, että näyttelijöiden ei tarvinnut itse maksaa kimaltelevia pukujaan. Tampereella Tamvision luoma TV-sarja Heikki ja Kaija toi Eilan koko

Adalminan helmi oli Eila Roineen ensimmäinen päärooli Tampereen Työväen Teatterissa Salmelaisen koulun jälkeen vuonna 1952. Kyseessä on yksi Zacharias Topeliuksen rakastetuimmista saduista. Kuvassa mm. Eila Roine, Ritva Leander, Marjatta Lilja (myöh. Pasanen), Kaija ja Maija Stenberg.

Kuvaa ei ole väritetty, sillä meillä ei ole tietoa alkuperäisen esityksen pukujen väreistä tai lavasteista. Mutta jos löytyisi sanallinen kuvaus tai puvustajan luonnoksia, tilanne olisi toinen.

kansan tietoisuuteen, kun Yleisradio osti kanavan ja toi Heikin ja Kaijan kaikkiin suomalaisiin koteihin – tai niihin joissa silloin oli televisio.

Eila Roineen uraa ja rooleja on käyty läpi monissa muistokirjoituksissa runsaasti ja hänestä on julkaistu ansiokas elämäkertakin. Lista rooleista on pitkä ja kaikilla meistä on varmasti mielessä omat parhaimmat muistot. Ehkä eniten haluamme muistaa Eilan lämpimänä, helposti lähestyttävänä ihmisenä, joka näkyi hänen työskentelyssä näyttämöllä tai Pikku kakkosen Eila-mummina. Mutta yhtä lailla siinä miten hän kohosi teatterin katsojat ja ihailijansa kadulla, turuilla ja toreilla. Jos jotain puutteita haluamme hänestä löytää, niin diivan elkeitä ei löytynyt.

.....

Eilan poismeno muistuttaa meitä myös historian tallentamisen merkityksestä. Onnekkamme hänestä on tosiaan kirjoitettu kirjoja sekä nauhoitettu haastatteluja. Tampereen Teatterimuseon Youtube-kanalta löytyy kaksikin haastattelua, vuosilta 2019 ja 2021.

Mutta kaikkien tamperelaisten teatteritoimijoiden kohdalla tilanne

ei ole yhtä hyvä. Rahoitusvaikeuksien takia nauhoituksia on tehty liian vähän ja julkaisutahti on liian harva. Noin viikko ennen Eilan hautajaisia saimme tiedon Taisto-Bertil Orsmaan poismenosta – ja hänestä ei ole yhtään haastattelua. Sovitut haastatteluajat peruuntuivat ja viimeisimmäksi sovittu aika oli jo liian myöhään.

Ilman Liisa Roineen ansiokasta vapaaehtoistyötä emme saisi tallennettua sitäkään vähää, mitä nyt ehdimme kerätä. Tampereen kaupunki ei valitettavasti ole toimintaamme tukenut, ja sitä tukea tarvittaisiin tallenteiden leikkaamiseen ja julkaisemiseen.

Muutoin vuosi 2025 oli varsin menestyksenkäs, ottaen huomioon haastavan rahoitustilanteen. Tapio Parkkisen merkittävä kokoelma nauhoituksia 90-luvulta ja 2000-luvun alusta on nyt digitoitu nykyaikaiseen formaattiin ja videoiden sisällöistä on yksityiskohtainen sisällysluettelo.

Olemme saaneet lahjoituksena mm. Kari Salosaaren materiaalia, jonka luettelointi on työn alla. Myös muita lahjoituksia on saatu. Ja Seppo Mäen Näyttelijät sodassa –näyttely pystytettiin uudestaan viime vuoden aikana kaksi kertaa!

Historian tallentamisen huolellisuuden merkityksestä osoituksena yksi yksityiskohta, joka nousi esille kirjoittaessani tätä kirjoitusta. Milloin Eero Roine (ja samalla Eila Roine) muutti Turusta Tampereelle? Useimmiten mainitaan vuosi 1936, ja se pitää paikkansa. Mutta jos tekoälyltä kysyy, vastaus saattaa olla myös 1934. Ja toinen epäselvyys liittyy aloittamisvuoteen Työväen Teatterissa. Useassa paikassa on tieto, että Eero aloitti Työväen Teatterissa heti vuonna 1936, jopa kansallisbiografiassa mainitaa tämä. Mutta oikea vastaus on 1937, hän oli ensin vuoden kiinnityksellä Tampereen Teatterissa. Ainoa oikea tieto löytyy Tampereen Teatterimuseon sivuilta. Tämä hyvänä muistutuksena museomme toiminnan merkityksestä.

www.olvi.fi

TULE MUKAAN TOIMINTAAN!

Tampereen Teatterimuseo ry:n jäsenenä saat rahanarvoisia etuja sekä pääset mukaan rentoon porukkaan, joka sisältää samanhenkisiä teatterin ystäviä.

Aktiivinen ryhmämme järjestää kulttuuriin liittyviä tapaamisia sekä mm. matkoja teatterinäytöksiin normaalia edullisempaan jäsenhintaan, joten pieni jäsenmaksu kustantaa itsensä takaisin nopeasti. Riennoista kerromme jäsenille lähetettävissä uutiskirjeissä.

Lisätiedot ja ilmoittautumiset: www.tampereenteatterimuseo.fi/liity-jaseneksi/

TILAUSLIIKENNE – MUTKATONTA MATKAA

Ostomatkat, Konsertit, Pelireissut, Teatterimatkat, Lentokentille ja satamiin kuljetukset, sekä tilausajot

TILAUSAJOT
JO VUODESTA
2007

Ota yhteyttä, niin räätälöimme juuri teille sopivan matkan.

☎ 040 502 9886
040 777 3035

myynti@arpeco.fi
www.arpeco.fi

ARPECO OY
HENKILÖKULJETUSPALVELUJA

Painokumppanimme:

tamkopia

EINO on Tampereen Teatterimuseon julkaisema lehti, joka tarjoaa tarinoita tamperelaisen teatterin maailmasta ja historiasta. Tämä numero on julkaistu helmikuussa 2026.

**TAMPEREEN
TEATTERIMUSEO**

Julkaisija:
Tampereen
Teatterimuseo ry

Päätoimittaja:
Jari Nieminen

Ilmoitusmyynti: Sirpa Savola / info@tampereenteatterimuseo.fi

Painopaikka:
Tamkopia, Tampere

Vastaava
sisältötoimittaja:
Katariina Fleming

Museoprojektin graafinen
ilme, lehden taitto sekä
vanhojen kuvien restaurointi
ja värikyseen:
Juha Kurkikangas
www.createc.fi

Elli Tompuri

Tampereen Teatterin pelastaja

Jussi Lehtonen

Ensin pieni arvoitus: kuka mahtoi olla tämä suurena diivana tunnettu, ruotsiksi koulunsa käynyt kahden lapsen äiti ja Kangasalan Lepokodin asiakas, joka lausui mielellään Eino Leinoa ja esiintyi Yhdysvalloissakin?

heisuutensa ja tiuskailunsa veivät heti yhteentörmäykseen ohjaaja Jalmari Finnen kanssa, jonka kanssa kuitenkin syttyi mahdollisesti kihlaukseenkin johtanut, mutta pian päättynyt romanssi.

Asia on niinkin, että ilman Tompuria Tampereen Teatteria ei ehkä olisi saatu aikaankaan tai ainakin sen perustaminen olisi huomattavasti myöhästynyt.

Ehdittyään välillä siirtyä Ruotsalaiseen Teatteriin tuli Elli Tampereelle, jossa Hämeenkyrössä syntynyt kirjailija Kaarle Halme (1864-1946) yritti perustaa teatteria. Tompuri ja toinen viehättävä naisnäyttelijä Hilma Rantanen lähtivät kierrokselle Tampereen rahamiesten luo. Kannatusmerkintöjä ja aineellisia lahjoituksiakin tuli sen verran, että 16.5. 1904 voitiin perustaa Tampereen Teatteri-osakeyhtiö. Uuden teatterin avajaisjuhla oli jo 8.9.1904.

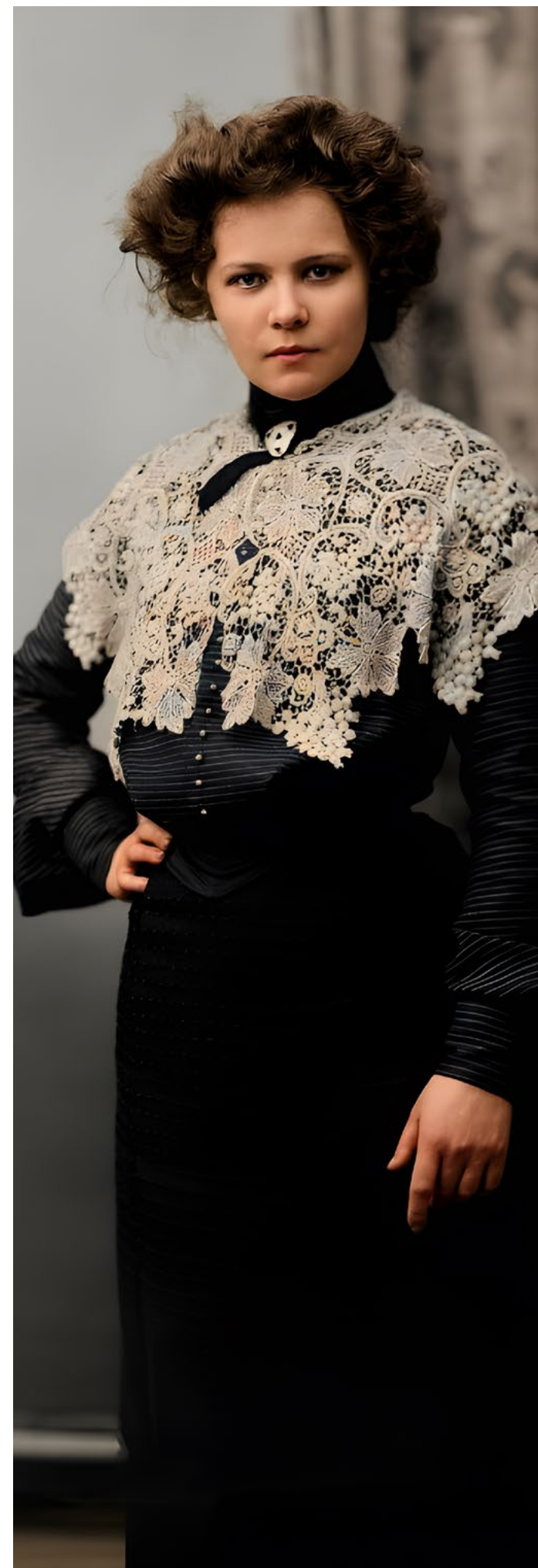
Ruotsiksi koulunsa käynyt ja ruotsiksi näytellyt Tompuri tahtoi nyt, suuren palkanalennuksen uhallakin, tulla Tampereelle esiintymään suomeksi. Avajaiskappaleena oli Kiven uhmakas Kullervo, nimiosassa uuden teatterin johtaja Kaarle Halme. Tompuri esitti sankarin inestien kohteeksi joutunut sisarta Ainikkia. Muita huomattavia syksyn 1904 esityksiä olivat Schillerin Maria Stuart ja Tolstoin Ylösnousemus.

Teatterin esitykset tapahtuivat lähinnä Mustanlahdenkadun ja Satakunnankadun kulmassa sijaitsevalla Raittiustalolla. Tämä oli sikäli ironista, että teatterin suurena pulmana tuli piankin olemaan näyttelijöiden juopottelu. Jo marraskuussa kaksi miesnäyttelijää tämän takia erotettiin.

Ennen joulua käytiin vielä vierailulla Oulussa, josta palatessa havaittiin taas kahden näyttelijän "hurmiotila". Tilanne kärjistyi lopulta Halmeen ja Hilma Rantasen eroon. Kannatusyhdistyksen varatkin olivat lopussa. Tampereen Teatterin taru näytti päättyneen heti alkuunsa. Johtokunta ja jäljellejääneet näyttelijät näkivät ainoaksi mahdollisuudeksi, että Tompuri ottaisi johdon käsiinsä. Ja näin hän teki ja selviytyi hyvin. Hänestä tuli Suomen ensimmäinen naispuolinen teatterijohtaja, vieläpä kovin nuorena, sillä näinä päivinä hän oli täyttämässä vasta 25.

Tuntomerkit sopivat niin "sinivalkoiseen ääneen" Ella Eroseen kuin "punaiseen diivaan" Elli Tompuriinkin.

Elin Hulda Maria (Elli) Tompuri syntyi 20.1. 1880 Vehkalahdella maanviljelijän tyttärenä. Ylioppilaaksi hän pääsi 1898 ja opiskeltuaan jonkin aikaa yliopistossa tuli 1900 näyttelijäharjoittelijaksi Suomalaiseen Teatteriin. Hänen suorapu-

Hyviä katsojalukuja saivat varsinkin Elinan surma (seitsemän esitystä täysille huoneille) sekä Caine Hallin Kristitty. Rohkea Tompurin tempaus oli saada tähti- ja itsensä vastanäyttelijäksi myrskyisä hurmuri Aarne Riddelin, sittemmin Orjatsalo. Tompurin olisi haluttu jatkavan johtajana, mutta hän lähti jo toukokuussa etsittyään mielestään hyvän johtajan, Pontus Artin paikalleen.

Tompurista tuli varsinainen maailmankansalainen, joka esiintyi monella kielellä ja monessa maassa. Tampereella hän silloin tällöin pistäytyi mielellään ja opetti myös kuulusilla Sääksmäen kursseilla. 1930-luvulla Tompuri teki pitkän opintomatkan Neuvostoliittoon.

Hän tuli myös kirjoittaneeksi siitä kuten monesta muustakin kiinnostavasta aiheesta, esimerkiksi suurista brittiläisistä näyttelijöistä. Hän esitti Natsi-Saksassa kiellettyä runoutta ja johti Työnlausejat-lausuntakuoroa. Ihmekö sitten että häntä piti silmällä Etsivä Keskuspoliisi, jonka palveluksessa muuten oli myös hänen vanha heilansa Jalmari Finne.

Tompurin puolisona oli 1910-19 sosialidemokraattinen poliitikko, "punainen pankinjohtaja" Lauri af Heurlin. Tompurin pojat olivat kansanedustaja Kaarle af Heurlin ja kansantalo-ustieteen professori Lauri Olavi af Heurlin.

Elli Tompuri kuoli Helsingissä 4.2.1962.

Tilda Vuori

Työväen Teatterin hengen luoja

Jari Nieminen

Matilda Blom syntyi värjärimestarin tyttärenä Kuopiossa 15.6. 1869. Aikalaiset luonnehtivat hänen olleen ”jo alusta alkaen” älykäs, reipas, herkkä ja tunnevoimainen taiteilijaluonne.

Toimittuaan kauppa-apulaisen Kuopiossa, Matilda Blom aloitti uransa näyttelijänä Viipurissa nimellä Tilda Raitio. Nimenvaihdos liittyy tuossa ajassa yleiseen ilmiöön, jossa monet näyttelijät vaihtoivat vieraskieliset sukunimensä suomalaisiksi.

Ennen siirtymistään Tampereen Työväen Teatteriin Tilda toimi näyttelijänä Suomessa Kansanteatterissa, Uudessa Teatterissa, Maaseututeatterissa ja Tampereen Teatterissa. Vuonna 1900 Tilda vaihtoi toisen kerran nimensä mentyään naimisiin kuvataiteilija Kaarlo Vuoren kanssa. Tuolloin he muuttivat Turkuun Kaarlon opettajantoinen perässä, ja Turun vuosina Tilda aloitti näytelmien ohjaamisen. Hän sai pian maineen tinkimättömänä ja visionäärisenä ohjaajana.

Jos Elli Tompurilla oli merkittävä rooli Tampereen Teatterin vakiinnuttamisessa, vielä suurempi rooli oli Tilda Vuorella Tampereen Työväen Teatterin alkuvaiheissa. Työväen Teatteri perustettiin vuonna 1901, mutta ammattiteatteriksi TTT alkoi kehittyä vuonna 1906, kun johtajaksi valittiin Tilda Vuori. Hän toimi myöhemmin teatterilla myös ohjaajana ja loi suhteet kotimaisiin kirjailijoihin, Johannes Linnankoskeen, Jalmari Finneen, Teuvo Pakkalaan, Konrad Lehtimäkeen ja Eino Leinoon.

Tilda Vuoren aikana TTT:n ohjelmisto oli rohkea ja taiteellisesti korkeatasoinen, ja se sisälsi useita yhteiskunnallisia näytelmiä. Tosin suurin menestys oli Linnankosken näytelmä Lauulu tulipunaisesta kukasta, joka palasi ohjelmistoon yhä

uudestaan valtavan suosion takia, mutta herätti myös kysymyksen onko esityksien riittävän vakavahenkinen Työväen Teatterin ohjelmistoon. Esitys oli myös siinä mielessä poikkeuksellinen, että Tilda Vuori myös näytteli esityksessä.

Tilda Vuoren puoliso Kaarlo tuki vaimonsa uraa osallistumalla teatterin visuaaliseen puoleen. Hän suunnitteli TTT:lle lavastuksia ja pukuja, mikä oli tuolloin edistysellistä.

Tilda Vuoren ohjelmisto ja voimakas tahto nostatti myös vastalauseita, joista tunnetuin lienee Tampereen Työväenopiston johtajan J. A. Pärnänen hyökkäys lehdistössä Tilda Vuorta vastaan. Pärnänen idealistina syytti syytti Tilda Vuorta siitä, että tämä toi näyttämölle ”herrojen taidetta”

ja ulkomaista draamaa, joka ei liittynyt työläisten arkeen. Pärnänen myös syytti Vuorta tuhailusta keskittymällä liikaa kalliisiin lavastuksiin ja pukuihin, sekä itsevaltaisuudesta, sillä hän ei kuunnellut työväenyhdistyksen taidejaostoa.

Kiistan kuumimmassa vaiheessa Tilda Vuori jopa erosi tehtävästään hetkellisesti vuonna 1915, mutta palasi takaisin, kun teatterin näyttelijät ja yleisö osoittivat hänelle massiivista tukea.

Kaarlo Vuori menehtyi jo vuonna 1914 ja Tilda jäi kahden lapsen yksinhuoltajaksi. Hän jatkoi TTT:n johtajana kuitenkin vuoteen 1917 saakka, ja sen jälkeen johtajana vielä Kuopiossa ja Kotkassa. Tilda Vuori menehtyi maksasyöpään vuonna 1922, työskennellen teatterissa viimeisiin hetkiin

saakka. Tiedetään, että hän oli teatterilla vielä vain muutamaa päivää ennen kuolemaansa.

Hänen viimeiseksi suureksi ponnistukseksi jäi Eino Leinon Maunu Tavast. On kerrottu, että hän ohjasi näytelmän loppuun asti, hän seurasi harjoituksia katsomosta tai jopa sairastuvuoteeltaan ohjeistaen näyttelijöitä.

Ikuinen taistelu, TTT 1907. Tilda Vuoren ohjaus.

Yläkuvassa Iusiferia näytellyt Emil Teräs.

Alakuvassa Tilda Vuori lavalla samassa näytelmässä.

Tilda Vuoren kuolema oli suuri uutinen koko Suomen teatterikentässä; häntä kutsuttiin muistokirjoituksissa ”Työväen teatterin äidiksi” ja tinkimättömäksi taiteen palvojaksi.

Suomen Kesäteatteri esittää säkenöivän suurmusikaalin Valkeakoskella

Katri
Musikaali Katri Helenan elämästä

Ohjaus ja käsikirjoitus:
Heikki Paavilainen
Koreografia: Katri Riihilahti
Rooleissa mm. Natali Lintala, Lauri Mikkola, Ushma Olava, Joni Leponiemi

Teatterissa katettu katsomo, maksuton pysäköinti ja käsiohjelmat.
Ravintolassa anniskelu- ja Sydämelisistä tervetuloa nauttimaan ammattiteatterista upeisiin järvi- maisemiin!

LIPUT NYT MYNNISSÄ
TICKETMASTERIN
VERKKOKAUPASSA!

ENNAKKO-OSTAJAN ETU
-3 €/LIPPU
31.3.2026
ASTI!

9.6.-8.8.2026 www.suomenkesateatteri.fi

KAHVILA
Kuono

aino

Tyyli on ikuista

Kaupungin komein takkivalikoima odottaa sinua, aikuinen nainen. Tervetuloa palveltavaksi Hämeenkadulle!

Hildén

Hämeenkatu 29
ma-pe 9.30-17.30 • la 9.00-14.00

Glory Leppänen

...syntyi Pariisissa Aino Acktén tyttärenä

Jussi Lehtonen

Kaudet 1943-49 olivat ensimmäiset kuusi vuotta, jolloin Eino Salmelainen (1893-1975) toimi Tampereen Työväen Teatterin johtajana. Tuo kausi oli kummassakin kaupungin ammattiteatterissa selvää nousun aikaa.

Tampereen Teatteria johti juuri nuo samat vuodet Salmelaisesta monessa suhteessa muistuttava hahmo: auktoritatiivinen, määrätietoinen, taiteellisesti rohkea Glory Leppänen (1901-79). Salmelainen oli lapseton poikamies, Leppänen lapseton leski. Kumpikin tuli kirjoittaneeksi aika lailla kirjoja, muitakin kuin muistelmia: Leppänen jännitysromaneita, Salmelainen poikien seikkailukirjoja. Kumpikin kurssitti mielellään teatterin nuoria avustajia ja alalle pyrkiviä.

Leppäsen syntyperä tosin oli hyvin kaukana vaatimattoman vuokraviljelijän perheeseen Ikaalisesta syntyneestä Salmelaisesta. Hän syntyi Pariisissa kansainvälisen oopperatahtien Aino Acktén tyttärenä 28.11. 1901. Isä oli itsenäisen

Suomen alkuvaiheissa huomattavasti vaikuttanut senaattori Heikki Renvall. Sitkeitä huhuja kuitenkin syntyi, että todellinen isä olisi ollut Acktésta muotokuvan tehnyt Albert Edelfelt.

Tullessaan 42-vuotiaana Tampereelle oli Leppänen ollut jo 21 vuotta kiinnitettynä eri teattereihin. Ensimmäiseksi ja ohjaajaksi Kansallisteatteriin, sitten johtajaksi Turkuun, Viipuriin ja Poriin. Hän oli tehnyt paljon opintomatkoja ulkomaille, erityisesti mainittakoon Max Reinhardin ohjaajaseminaari Wienissä 1933-34.

Sota oli tuonut Leppäselä mottitalkoita, rintamakiertueita ja kesäisin lottakomennuksia Itä-Karjalan kenttäsaaraloihin. Siksi on ihmeteltävä, miten hänellä riitti energiaa taiteellisiin ponnistuksiin. Tuohon sota-ajan kuuden vuoden johtamiskauteen Tampereen Teatterissa valmistui 78 ensi-iltaa, joista hän ohjasi 54. Lisäksi Glory Leppänen esitti rooleja ja joskus suomensi näytelmän. Tampereen Oopperalle hän ohjasi kaksikin Verdiä: Trubaduurin ja La Traviatan.

Porissa Leppänen oli kouluttanut sellaista aloittelevaa näyttelijää kuin Sylvi Salonen (1920-2003). Sieltä tämä tuli johtajansa mukana, ollen nuo kuusi vuotta Tampereen Teatterin menestyneimpiä näyttelijöitä. Koulutus jatkui ja Leppänen uhrasi jopa omia varoja laulutunneille, joilla Salonen kävi Helsingissä.

Leppänen oli hyvinkin tyytyväinen henkilökuntaansa, joihin kuului muun muassa näyttelijät Oiva Sala ja Toivo

Mäkelä. Ohjaajana ja ajoittain näyttelijänäkin toimi Kaarlo Aarni.

Toki pari ongelmahenkilöäkin tuli vastaan, vaikka Leppänen loppujen lopuksi ylti heidänkin kanssaan hyviin tuloksiin. Näin Leppänen luonnehti toisaalta Suomen ehkä lahjakkaimpana näyttelijänä pitämäänsä Emmi Jurkkaa: ”...hän törmäili näyttämöllä sinne tänne, vähätellen ohjausta, kanssaäyt-

telijöitään ja näytelmän toiminnan asettamia vaatimuksia”. Toinen oli Kalle Kirjavainen, joka ”oli kuulunut henkilökuntaan 16 vuotta ja uhosi itsevarmuutta ja tärkeyttä. Tietysti hän näytteli suuria ja kannattavia rooleja, ainoa vika niissä Kallen mielestä oli, että ne osat, joita hän näytteli, olivat hänen mielestään huonoja, kun taas ne, joita toiset näyttelivät, olivat niitä, joita hänen olisi pitänyt mielestään saada.”

Leppäsen huomattavimpiin ohjauksiin kuului kaksi yhteiskunnallista ja modernia New Yorkissa tapahtuvaa näytelmää: Elmer Ricen Katu ja Maxwell Andersonin New Yorkin nukkuessa. Näissä Jussi Karin hyvin moderni lavastus herätti huomiota samantapaisesti kuin Veikko Mäkisen ratkaisut parin vuosikymmenen päästä Tampereen Teatterin menestysmusikaalissa West Side Story. ”Westiksen” tuleva ohjaaja Rauli Lehtonen avusti kummassakin kappaleessa ja kertoi Andersonin näytelmän valmistavan harjoituksen kestäneen neljään asti aamulla. Kolmelta yrittivät väsyneet näyttelijät keskeyttää harjoituksen, jolloin ohjaaja sai raivokohtauksen, haukkui näyttelijät ja jatkoi harjoitusta vielä tunnin.

Hyvän arvostelumenestyksen saaneen Schillerin Maria Stuartin, teatterin (sodan takia myöhästyneen) 40-vuotisjuhlanäytelmän, Leppänen ohjasi sisulla loppuun. Heti ensi-illan jälkeen hänet kiidätettiin Hatanpään sairaalaan, missä poti keltatautiä neljättä viikkoa. Leppänen oli prässännyt Sylvi Salosta kesämyrkyllään Luopioisissa, missä hänen miehensä, näyttelijä Aarne Leppänen, oli kuollut keskellä kesää 1937. Maria Stuartin nimiroolista tulikin Salosen vatsatauti läpimurto.

Huomattavia ohjausvoittoja ja onnistumisia oli vielä Bernard Shaw'n Pyhä Johanna ja Dostojevskin Karamazovien veljesten dramatisointi. Hyvin erikoinen välikohtaus liittyi Arijoutsin revyyeseen Syntymämerkki. Sitä oli esitetty Helsingissä suurella menestyksellä noin 30 kertaa ja Tampereellakin kaksi kertaa kovien naurunremahdusten säestämänä. Kolmannen esityksen alettua poliisi ilmoitti, että näytäntö oli sisäministeri Yrjö Leinon käskystä heti lopetettava. Aika oli ulkopoliittisesti herkkää, kun valvontakomissio oli vielä maassa. Kansandemokraatteihin ja Yleisradion pääjohtajaan Hella Wuolijokeen kohdistuva, sinänsä varsin kesy piikitely oli ylilyönneistä syytetylle Leinolle liikaa. Katsojille jäi jonkinlaisena legendana muistoon revyyssä huutokaupattu vanha virolainen hella, joka veti vain itätuulella.

Glory Leppänen lähti kuuden Tampereen Teatterin johtajavuoden jälkeen johtajaksi Helsingin Kansanteatteriin, jossa

myös Eino Salmelainen oli ollut johtajana. Kummassakin tapauksessa paikka taisi olla paljon monimutkaisempi ja vaikeampi kuin oli osattu aavistaakaan. Itse asiassa Leppänen toimi Kansanteatteri-Työväenteatterin johtajana 1949-51. Eroa Tampereen Teatteriin kuvaa hyvin Kansanteatteri-Työväenteatterin johtajajärjestely, jossa oli pääjohtaja (Verner Veistjä), Kansanteatterin johtaja (Ture Junttu) ja Ylioppilastalon johtaja (Leppänen). Muistuu mieleen Tampereen Työväen Teatterin visaiset johtoryhmäjäristelyt 1980-luvulla.

Leppänen jäi eläkkeelle jo 1957, ollessaan siis vasta 56-vuotias, mutta jatkoi kirjoittajan uraansa. Hän kuoli 26.10. 1979 Helsingissä.

Mitä etenkin Helsingin Kansanteatteriin tulee, Leppänen näyttäytyi kirjoituksissaan joskus varsin katkeransävyisenäkin muistelijana. Samankaltaisuutta Eino Salmelaisen kanssa oli siinäkin.

NTT

www.nokianteatteri.fi

Maarit Pyökäri

... teki ansiokkaan uran teattereiden johtajana ja ohjaajana eri puolilla maata

Katariina Fleming

Kuva Kari Sumari.

Viimeinen työpaikka oli Tampereen Työväen Teatterin taiteellisena ja toimitusjohtajana vuosina 2013 -2018.

Eläkepäivinään Pyökäri asuu Helsingissä ja lapsuudenmaisemissaan Piikkiössä, josta hän on hankkinut vanhan omakotitalon. Lapsuudesta asti rakas taiteen tekeminen jatkuu nyt kuvanveistona ja maalaamisena.

- Synnyin Piikkiössä, mutta molemmat vanhemmat olivat karjalaisia siirtolaisia. Siksi kaiketi en ole koskaan tuntenut olevani täysin varsinais-suomalainen. Äiti suunnitteli tekstiilejä, isä oli kuljetuspäällikkö, minulla oli yksi nuorempi veli.

Esiinnytkö jo lapsena koulun juhlissa vai missä vaiheessa palo teatteriin heräsi?

- Koulussa tein kaikkea: ohjelmia, teatteria, harrastin myös kirjallisuutta, musiikkia ja kuvataidetta. Runsaudenpulaa oli vaihtoehtoisissa. Koulun jälkeen tajusin haluavani sosiaalisen työn. Teatterissa yhdistyi kaikki, mikä kiinnosti.

Olit teiniateatterissa, ohjelmaryhmässä ja myöhemmin Turun Ylioppilasteatterissa vuosina 1976-78, ohjaana ja teatterin puheenjohtajana. Mitä niistä ajoista on jäänyt erityisesti mieleen - esimerkiksi joku ohjaus?

- Päädyin opiskelemaan itsellenikin yllätykseksi Turun yliopistoon. Olin ollut Turun Teiniateatterissa ja ohjelmaryhmässä, mutta vasta Turun Ylioppilasteatteri tuntui minulle aivan oikealta paikalta. Sen kanssa vierailimme Puolassa ja Unkarissa produktiolla Kaksitoista tuolia, joka oli hyvä teos. Samoin West Side Story, teatterin ensimmäinen musikaali. Teatterin puheenjohtajana suurin työpanokseni meni siihen, että saimme teatterille uudet toimitilat, koska vanhoista jouduttiin ulos.

Sinut pyydettiin onnistuneiden ohjaustesi myötä TNL:n kiertäväksi ohjaajaksi ja olit siellä vuosina 1979-81. Kerrotko vähän niistä ajoista, mitä ohjasit ja koulutit?

- Työväen Näyttämöiden liiton koulutusohjaajana tein neljän ohjausta vuodessa eri paikkakunnilla harrastajateattereissa. Koulutimme erilaisilla kursseilla Suomen lisäksi myös Ruotsissa, koska silloin siellä maahan muuttaneet suomalaiset harrastivat todella paljon teatteria.

Seuraava pestisi oli Salon Teatterissa vuosina 1981-85 teatterin ohjaajana ja johtajana. Millainen teatteri se oli ja millaisia näytelmiä ohjasit?

- Olin ollut TNL:n ohjaajana Salon Teatterissa kahdesti. Siellä oli syntynyt ajatus vakinaistaa toiminta ympärivuotiseksi ja tehdä teatterista ammattijohtoinen harrastajateatteri. Pyytivät minut sinne. Olin teatterin ainoa kokopäivätoiminen työntekijä, muut olivat tilapäisiä.

- Teimme talvikautena kaksi tai kolme näytelmää ja kesäteatteriin yhden - se oli paikkamäärältään suurin ja tarkoitti parhaimpia lipputuloja. Talkoovoimin korjattiin vanhasta rukoushuoneesta teatterille uudet toimitilat ihan Salon keskustaan ja siellä teatteri toimi 40 vuotta.

- Lastennäytelmiä oli vuosittain yksi, erikoisesti mieleeni on jäänyt Momo. Teatterin suuri nuorisoryhmä oli aktiivinen, aikuisryhmä todella sitoutunut ja taitava. Aikuisille tehtiin monenlaista Työmiehen vaimosta Niskavuoren nuoreen emäntään ja Trappin laulavaan perheeseen.

Rovaniemen kaupunginteatteri oli suurempi - minkälaista siellä oli? Olisiko sinulla joku ohjausmuisto tai teatterin tekemiseen liittyvä asia vuosilta 1985 -87.

- Kun minua pyydettiin Rovaniemelle ohjaajaksi, halusin kokeilla sitä, koska teatteri oli Lapin alueteatteri, ja työhön kuului kiertäminen Lapissa. Kiertuetoiminta olikin antoisinta, sillä koko kulmakunnan kokoontuessa teatteriesityksiin niissä oli juhlan tuntua. Paikalle tultiin tunteja ennen esitystä, ja sosiaalista yhteydenpitoa jatkettiin vielä esityksen jälkeenkin.

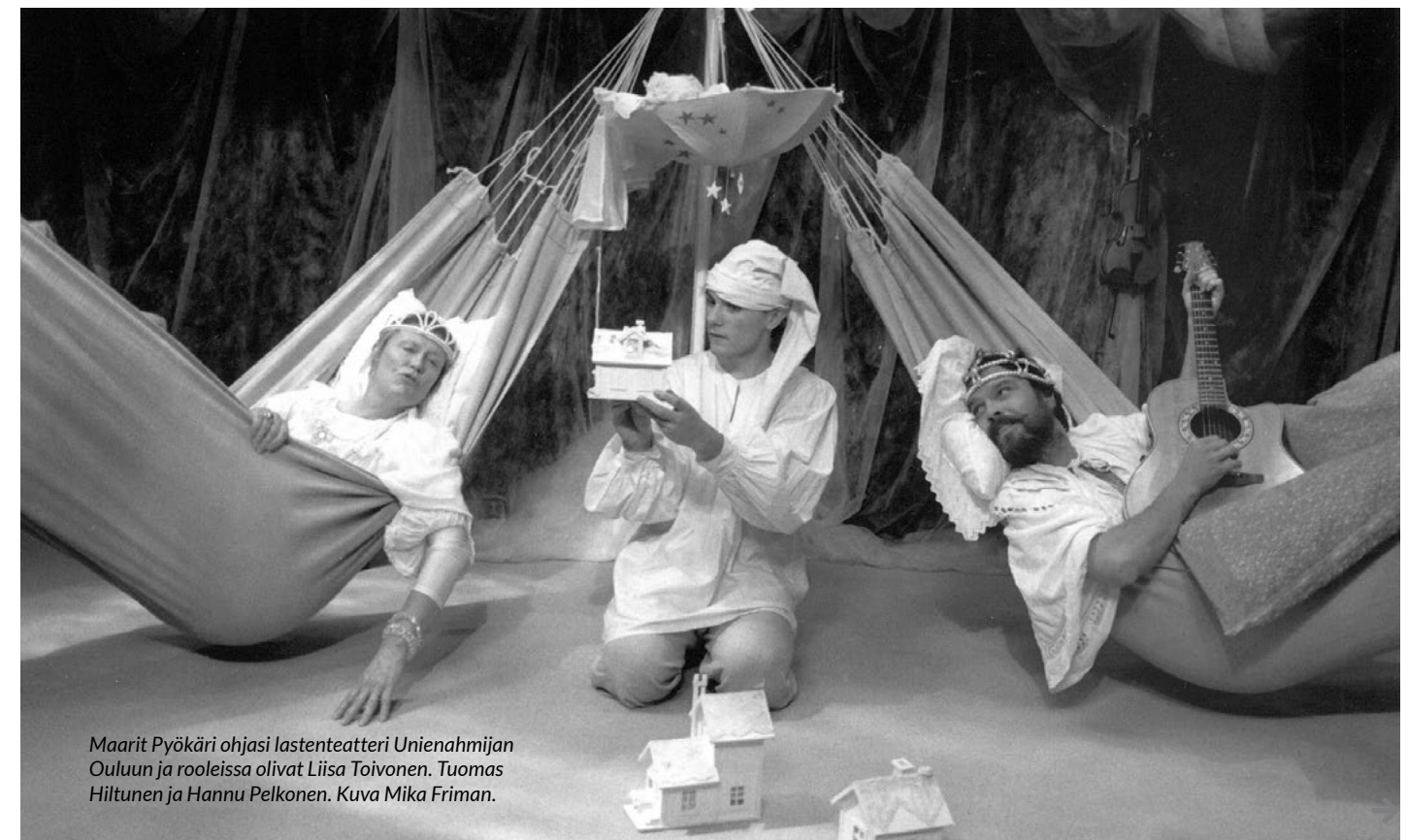
- Näytelmistä on jäänyt mieleeni eritoten Laura, pahan morsian, joka käsitteli suomalaisen naisen ja saksalaisen sotilaan suhdetta toisen maailmansodan aikana. Lapin väestöhän kaksinkertaistui saksalaisten tultua, ja esityksen siihen asti hyvinkin vaiettu aihepiiri kosketti miltei jokaista lappilaista henkilökohtaisesti. Esityksissä lappilaiset osallistuivat äänekkäästi antaen neuvoja tai kieltäen roolihenkilöitä tekemässä jotain.

Vuosina 1987- 94 olit pienemmässä Rauman teatterissa, jossa ei ollut paljon vakituksia näyttelijöitä. Miten se toimi?

- Kiertueteatterin jälkeen minua kiinnosti pieni kompakti teatteri ja sinne ensimäisen luominen.

Rauman kaupunginteatteriin aukesi juuri sopivasti paikka. Rauma oli pieni, nimestään huolimatta yksityinen teatteri. Raumalla asui myös useita kuvataiteilijoita ja muusikoita, jotka muodostivat kaupunkiin elävän kulttuuriyhteisön. Teatterissa oli 8 näyttelijää, joista kaksi harjoittelijoita. Vakinaista henkilökuntaa oli alle 20. Raumalla toteutettiin Teatterikorkeakoulun kanssa yhteistyössä pitkä jatkokoulutus kaikille näyttelijöille.

- Myös teatteritila oli pieni, mutta siitä saatiin remontilla muunneltava, joten joka vuosi yleisö tavallaan oli hiukan uudenaikaisessa tilassa. Yhtenä vuonna katseltiin esitystä kulkemakatsomosta, toisena vuotena katsomot olivat vastakkain,

Maarit Pyökäri ohjasi lastenteatteri Unienahmijan Ouluun ja rooleissa olivat Liisa Toivonen, Tuomas Hiltunen ja Hannu Pelkonen. Kuva Mika Friman.

kolmantena vuotena katsomo ympäröi koko näyttämöä, neljäntenä katsomo oli yhdellä puolella ja kaikkia näiden variaatioita. Tämä vaati tietysti kaikkien näytäntövuoden esitysten hyvää ennakkosuunnittelua, koska työntekijöitä ei riittänyt suuriin katsomon vaihtoihin esityskautena. Pienen tilan käyttöaste oli miltei aina 100%.

- Näytelmistä tulee mieleeni ennen muita alunperin "kokeiluluontoinen" esitys Rakkaudella sisaresi, joka meni ohjelmistossa kolme vuotta ja vieraili sekä Turussa että Teatterikesässä.

- Onnistuneita olivat myös esimerkiksi Maratontanssit, Yksi lensi yli käenpesän, Viulunsoittaja katolla, Vaarallisia suhteita, Humiseva harju, tai lastennäytelmistä Vihervaaran Anna, jonka eläkeläiset melkein veivät lapsilta.

Paluu pohjoiseen, nyt Oulun kaupunginteatterin johtajaksi vuosiksi 1995 - 2000 oli mittava muutos. Sielläkin teit paljon myös tärkeitä lastenteatteria.

- Rauman jälkeen tarkoitukseni oli jäädä vapaaksi ohjaajaksi, mutta Oulun kaupunginteatteri sai houkuteltua minut tutustumiskäynnille, ja junassa paluumatkalla sain kuulla tulleeti valituksi teatterinjohtajaksi.

Oulun kaupunginteatteri oli pohjoisen Suomen suuri teatteri, ja Oulu oli kasvava nuorten ihmisten kaupunki. Teatteri oli hallinnollisesti kunnallinen kaupunginteatteri, mutta hallintorakenne oli todella kevyt, tarkoitti yhtä kokousta viikossa. Oulussa oli näyttelijöiden lisäksi myös mittava muu taiteellinen henkilökunta lavastajista äänisuunnittelijoihin. Ohjelmistossa menestyivät erikoisematkin näytelmät.

- Oulun kaupunginteatteri järjesti silloin vuosittain Lasten- ja nuorten teatteripäiviä. Se oli huippusuositettu tapahtuma, lippukassoille kiemurtelivat aina pitkät jonot. Koska festivaali oli kansainvälinen, kiersin joka vuosi etsimässä esityksiä pitkin ja poikin Eurooppaa. Hienoja vierailuja olikin esimerkiksi Ranskasta, Puolasta tai Englannista, mutta varsinkin Tanskasta, josta tuntui joka vuosi löytyvän mielenkiintoisia tasokkaita esityksiä. Myös Oulun kaupunginteatteri itse valmisti lastenesityksiä. Omia ohjauksiani olivat esimerkiksi Unienahmija, Kuka minä olen?, Kurnu ja Loikka tai Aikojen alun arvoitus.

Kolmella näyttämöllä oli vuosittain 10 ensi-iltaa, joista yksi oli joka toinen vuosi ooppera. Teatterilla oli kiinteä yhteistyö niin kaupunginorkesterin kuin Oulun tanssin- ja nuorisokeskuksen kanssa.

Teatteri vieraili jatkuvasti pääkaupunki-seudulla, festivaaleilla ja muualla, myös ulkomailla.

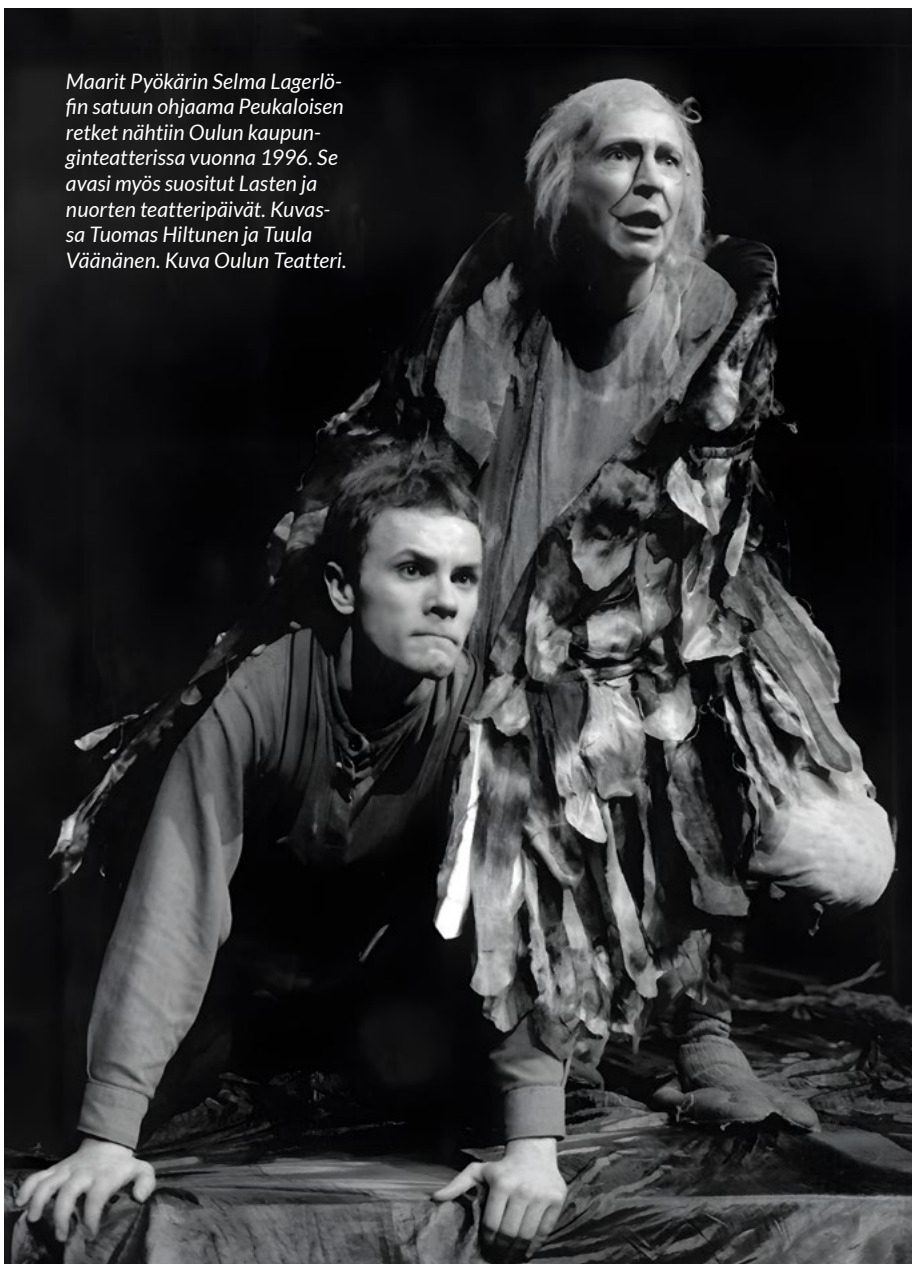
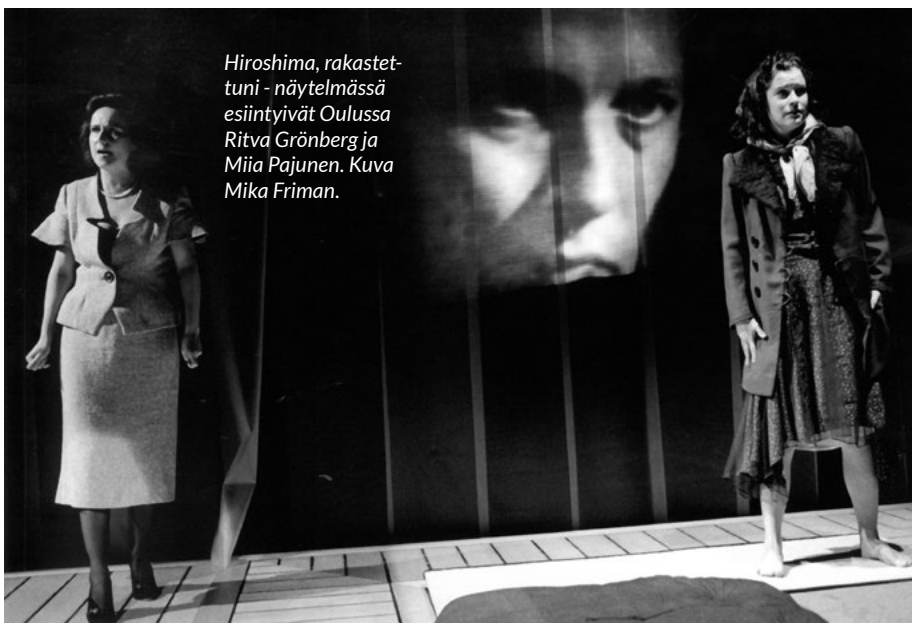
- Ohjauksistani tulee mieleeni Hiroshima, rakastettuni, Sadan unelman Sara, Suutarin lapsilla ei ole jalkoja, Vuoriston kaunotar tai Laiva Toivo, Oulu. Oli kotimaisista kantaesityksistä ulkomaisiin uutuuksiin ja klassikoihin, myös tuntuvaa paikallisväriä.

Tampereen Teatterikesän johtajanakin ehdit olla 1999-2003 näköalapaikalla. Millaista se oli?

- Oulun aikana minut valittiin myös Tampereen Teatterikesän taiteelliseen johtoon. Sain ehdottaa muut taiteellisen työryhmän jäsenet, joten ehdotin ohjaaja-kirjailija Reko Lundánia ja ohjaaja Kari Heiskasta. Ensimmäisen vuoden jälkeen tuli selväksi, että Kari ei töiltään oikein ehdi, joten hänen tilalleen tuli dramaturgi Vesa-Tapio Valo.

- Oli mielenkiintoista miettiä ohjelmistovalintoja ryhmässä, tutustua uusiin ihmisiin, teattereihin ja ryhmiin. Oli kiintoisaa etsiä ohjelmistoa sekä Suomesta että ulkomailta - silloin

se vielä tarkoitti myös mittavaa matkustamista Suomessa ja Euroopassa. Pidin työstä kovasti, mutta neljä vuotta oli tarpeeksi, koska matkustamista oli niin paljon.

Toimit myös vapaana ohjaajana vuosina 2000-2007. Miten se erosi vakituisesta työyhteisöstä?

- Samaan aikaan, kun olin Tampereen Teatterikesässä, toimin myös seitsemän vuotta vapaana ohjaajana, ja vierailin eri puolilla Suomea eri teattereissa, joissakin useampaan kertaan. Halusin tutustua eri kaupunkeihin ja teattereihin. Laskujeni mukaan vierailin 11 eri kaupungissa.

- Viimeistään tällöin minulle valkeni miten erilaisia suomalaiset teatterit ovat. Ympäröivä maakunta ja kaupunki antavat kaikkiin oman leimansa, lisäksi jokaiseen on muodostunut omanlaisensa työkuultuuri.

- Vuosiin mahtuu niin suuria kuin pienempiäkin töitä. Muistan erikoisella lämmöllä Pentinkulman naisia, Maan päällä paikka yksi on, Luistelijoiden kuningasta, Amadeusta, Kunniata tai Aina joku eksyy, jonka tein koulutusproduktiona Seela Sellan kanssa Mikkelin teatteriin.

Myös Helsingin kulttuuripääkaupunkiin vuonna 2000 ohjaamani Tuike ja Pyry oli viehättävä esitys.

Lahden kaupunginteatterin johtajana viihdyit vuodet 2007 - 2013. Tuottiko Suuri näyttämö ohjelmistoa valittaessa ongelmia?

- Vuonna 2007 Lahden kaupunginteatteri sai ylipuhuttua minut johtajaksi. Olin vieraillut Lahdessa ja tunsin henkilökunnan. Lahden kaupunginteatteri oli täyskunnallinen teatteri, mikä tarkoitti Lahdessa teatterinjohtajalle osallistumista kaupungin koko kulttuuri- ja sivistystoimen rientoihin. Kaiken demokratisoiminen kaikkien hallintokuntien kes-

ken oli joskus uuvuttavaa. Kun kaupunki säästi, säästettiin kaikilta hallintokunnilta, vaikka siinä samalla teatteri menetti valtionapuaan ja useita henkilötyövuosia eli kaupunki menetti rahaa.

- Lahden suurin ongelma oli liian iso suuri näyttämö, koska teatteri oli rakennettu kaupunkiin silloin, kun kaupungin kasvuodotukset olivat korkealla. Lahti ei kuitenkaan kasvanut ja suuren näyttämön katsomon täyttäminen vaati aina mittavia myyntiponnisteluja Lahden ulkopuolelle.

- Talossa oli kuitenkin erittäin ammattitaitoinen ja innostunut henkilökunta. Lahti on lisäksi tunnin junamatkan päässä Helsingistä, joten vierailijoiden saaminen oli helppoa. Lahden vuosista tulikin todella monipuoliset. Ensi-iltoja oli 10-12 vuodessa. Teimme paljon yhteistyöproduktioita niin teatterin vapaan kentän ryhmien kuin muiden laitosteatereidenkin kanssa. Lahden Oopperan ja Sinfonia Lahden kanssa toteutimme oopperaa. Salpauksen sirkusartistikoulutuksen ja Lahden ammattikorkeakoulun musiikkikoulutuksen kanssa yhteistyö oli jatkuvaa.

Aloitettiin laajamittainen yleisökasvatus, oli erilaisia yleisökierroksia, avoimia harjoituksia, luentoja ja työpajoja.

- Lastentuotantoja valmistui vuosittain kaksi eri-ikäisille lapsille, kouluihin ja nuorisolle tehtiin omia tuotantoja, ja hoivalaitoksiinkin tehtiin oma produktio. Jokainen näistä tietysti vaati kaikenlaisia omia järjestelyjä onnistuakseen.

- Ohjaamistani lastennäytelmistä muistan eritoten Valkoisen, Keisarin ja satakielen ja Prinsessa Rosa Ruususen. Näistä kaksi ensimmäistä myös lavastin.

Aikuisille ohjaamistani näytelmistä mieleen ovat jääneet eritoten Piaf, joka toteutettiin suuren näyttämön teknisen peruskorjauksen takia poikkeusolosuhteissa ”raudan etupuolella” etunäyttämöllä, Täti ja minä, Cabaret, Hair ja Elling.

Vuosina 2013 – 2018 olit Tampereen Työväen Teatterin taiteellisena johtajana ja toimitusjohtajana suuressa talossa. Millaisia muistoja sinulla on viimeisestä työpaikastasi ennen eläkkeelle jäämistä?

- Pyyntö Tampereen Työväen Teatterista tuli minulle täytenä yllätyksenä. Olin jo yli 60-vuotias, joten ajattelin saavani toteuttaa nyt viimein taidetta ilman suuria hallintohuolia. TTT oli suuri talo, oli suuri pätevä henkilökunta, teatteri sijaitsi elävässä ja vireässä teatterikaupungissa.

Teatteri oli oma osakeyhtiö, ja vaikka sillä oli erinomaiset suhteet kaupunkiinsa, se ei ollut hallinnollisesti sidoksissa kaupungin muuhun hallintoon. TTT nautti erikoiskorkeaa tukea valtiolta. Aluksi toimin teatterin taiteellisena johtaja ja sitten teatterin toimitusjohtajana.

- Toisin kävi. Harmikseni aikani Tampereen Työväen Teatterissa osui vuosiin, jotka olivat taloudellisesti teatterille erittäin vaikeita. Ensin valtio supisti kaikkien teattereiden rahoitusta prosentuaalisesti, joka koski tietysti suuren valtionosuusprosentin omaavaa TTT:a erityisen rankasti. Jouduimme yt-neuvotteluihin, henkilökuntaa vähennettiin ja ohjelmistoa supistettiin.

- Seuraavaksi valtion työryhmä ehdotti TTT:n erikoisaseman poistamista. Tämän työryhmän ehdotuksen torpedoimiseksi tehtiin lujasti töitä, ja hyvä suomalaisen teatterin tuntemus auttoi minua kyllä tässä. Kun ehdotusta käsiteltiin, tuli selväksi ettei suomalainen teatterikenttä halunnut TTT:n aseman muuttamista, ja se säilyi erikoisteatterina erityisrahoituksella.

En tuntenut aloittaessani Tamperetta kyllin hyvin ja joskus ohjelmistovalinnat menivät väärin. Jatkossa tasapainotaiteilu neljän näyttämön välillä sujui paremmin, silti liian monta ohjelmistovalintaa saneli valitettavasti talous.

Teatteria avattiin yleisölle esimerkiksi esittelykierroksin ja avoimin harjoituksin.

- Teimme yhteistyötä tamperelaisten teattereiden, ryhmien ja oppilaitosten kanssa. Esimerkiksi musikaali Spring Awakening toteutettiin yhteistyössä Tampereen Ammattikorkeakoulun ja Tampereen Konservatorion kanssa. Teatteri Telakan kanssa toteutettiin erilainen esitys Ei voi auttaa, sorry.

Yhteistoimintaa oli Tampereen Teatterin kanssa monissa muodoissa, muun muassa Pyykin Kesäteatterin parissa. Nyt katselin Tampereen Teatterikesää hallituksen puheenjohtana.

- Lastenteatterin osuus ohjelmistossa suureni. Teatteri Siperian kanssa yhteistyössä valmistunut Vesta-Linnea ja aavelapsen arvoitus voitti Vuoden lastenteatteripalkinnon. Ohjaamistani lastentuotannoista ovat erityisesti jääneet mieleeni Valkoinen, jonka toteutimme puheen ohessa myös viittomakielellä, ja täysin runomuotoinen esitys Mitä tehtäis?, joka taltiointiin myös tv-tuotannoksi.

Maarit Pyökärin ohjaus Valkoinen oli ihastuttavaa lastenteatteria. Kuvassa Jukka Saikkonen ja Juha-Matti Koskela.

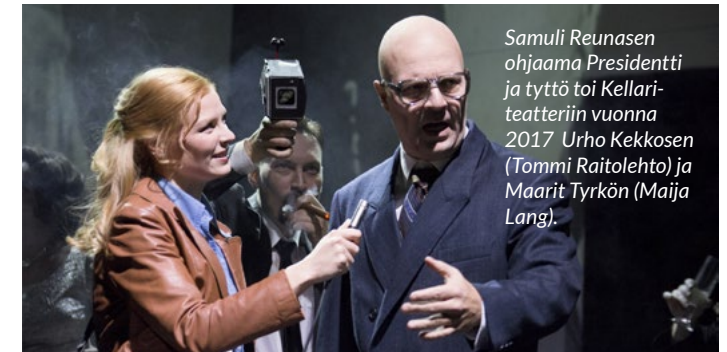

Näin kuin taivaassa oli Maarit Pyökärin onnistunut ohjaus Tampereen Työväen Teatterissa 2016. Emmi Kaislakari ja Janne Kallioniemi.

- Aikuisille mieleisimmät omat ohjaukseni olivat Kainon laulu, joka ei kylläkään löytänyt yleisöään, Niinkuin taivaassa ja Sara ja Erik.

Teatterin ohjelmistossa loistivat noina vuosina esimerkiksi näytelmät Evita, Yöllisen koiran merkillinen tapaus, Taivaslaulu, Viita 1949, Presidentti ja tyttö, Mauno Peppone, Kissa kuumalla katolla, Kilpakosijat, Tytöt 1918, Billy Elliot, niitähän riittää. Kestosuosikkina jatkoivat Parasta ennen ja Luolamies.

Samuli Reunasen ohjaama Presidentti ja tyttö toi Kellari-teatteriin vuonna 2017 Urho Kekkosen (Tommi Raitolehto) ja Maarit Tyrkön (Maija Lang).

Tiina Puumalaisen ohjaama Evita oli TTT:n menestys vuonna 2014. Nimiroolissa vuorottelivat Laura Ala-Jääski ja Maija Rissanen.

Kainon laulu, Maarit Pyökärin koskettava ohjaus. Kuvassa Samuli Muje, Petra Ahola ja Jari Ahola.

Pauliina Rauhalan kirjoittama Taivaslaulu kosketti katsojia. Päärooleissa olivat Eriikka Väliahde ja Tommi Raitolehto.

Sara ja Erik kertoi legendaarisesta Sara Hildénistä (Teija Auvinen) ja hänen taiteilijamiehestään Erik Enrothista (Ilkka Heiskanen). Maarit Pyökäri ohjasi tyylikkäästi 2016.

Jari Ahola ja Petra Ahola TTT:n Viita 1949-näytelmässä, jonka ohjasi Sirkku Peltola.

Evita-kuva Teppo Järvinen, muut tämän aikeaman kuvat Kari Sunnari / TTT.

Muita Maarit Pyökärin aikana
TTT:ssä toteutettuja näytelmiä:

Sirkku Peltolan Hevosten keinu jatkoi suosittua sarjaa. 2015. Mukana olivat mm. Aimo Räsänen, Maria Aro, Miia Selin ja Pentti Helin.

Tuire Salenius hurmasi Papparaisen uni -näytelmässä 2016. Esko Roine loisti vanhana ruhtinaana.

Saksalaissyntyinen Pedro Martins Beja ohjasi Kellari-teatteriin näytelmän Lada 2016. Rooleissa Severi Saarinen, Anna-Elisa Hannula ja Anton Äikäs.

Miika Murasen ohjaama Vesta-Linnea ja aavelapsen arvoitus voitti Lasten- ja nuortenteatteri -palkinnon vuonna 2017.

Joseph Steinin ikisuositettu Viulunsoittaja katolla sai Tevjeksi Ola Tuomisen vuonna 2015. Onnistunut ohjaus oli Miika Murasen.

Kaikki tämän aukeaman kuvat Kari Sunnari / TTT.

Billy Elliot -musikaali kertoi kaivoskaupungin pojasta, jolla oli intohimo tanssiin. Samuel Harjanne ohjasi 2018.

Miten eläkepäiväsi ovat sujuneet?

Asut sekä Helsingissä että lapsuuden kotipitäjässäsi Piikkiössä ostamassasi omakotitalossa. Millaista siellä on asua, ja mieltäkö muuttaa kokonaan maalle? Olet myös virittänyt lapsuudesta asti tärkeän taiteen alueen ja ryhtynyt harrastamaan kuvanveistoa ja öljyvärimaalausta – mitä se antaa?

- Aluksi matkustin todella paljon. Sehän on ollut intohimoinen harrastukseni aina. Kävin mm. pitkällä matkalla Australiassa, jolloin ehdin tutustua koko valtavaan maahan aika kattavasti.

Korona katkaisi matkustamisen, ja koronan jälkeen olen matkustanut maltillisemmin. Nyt olin joulun Ranskassa, Lyonissa. Olen kolunnut tämän maapallon varsin hyvin. Kohteet, joihin himoitsen, ovat nyt sotien takia mahdottomia tai muuten vaikeita toteuttaa.

- Sitten peruskorjasin tämän ostamani omakotitalon perusteellisesti ja kunnostin sen ulkorakennuksen ja puutarhan. Tämä projekti oli tapani selviytyä koronasta, kun en voinut osallistua enkä mennä mihinkään - oli tekemistä, kun remontoi. Tämän seurauksena asun nyt sekä Helsingissä että Piikkiössä. Piikkiössä minulla on oma ranta, joten taloa voisi kutsua kesämökiksi.

- Toissä ollessani sanoin usein työnhaussa käyneille eläkkeellä oleville ohjaajille, että en anna töitä teille, koska tässä maassa on niin paljon nuoria työttömiä ohjaajia, jotka tarvitsevat töitä, rahaa ja kokemusta, jotta kasvavat työssään. Olen toiminut itse nyt tämän sanomiseni mukaan.

Olen ohjannut vain kolme tuotantoa jäätyäni eläkkeelle ja nekin ovat olleet sellaisia "rahattomien" vapaiden ryhmien töitä, joten ole vienyt töitä keneltäkään.

- Tällä hetkellä maalaan ja veistäen intohimoisesti. Öljyvärimaalausta olin haaveillut joskus tekeväni, nyt tuli siihen aikaa. Se on koukuttavaa. Samoin veisto, ellei se ole vieläkin koukuttavampaa. Teen sekä keraamisia- että pronssiveistoksia. On ihanaa keksiä ja luoda uusia muotoja. Nyt en tarvitse enää työtyhteisöä, vaan viihdyn erinomaisesti itsekseni näiden töitteni parissa. Minussa minimalistit ja renesanssi-ihminen taistelevat edelleen - nyt eri kentällä.

- Elämäni biisi voisi olla "Kenpä tietäis sen, ken arvaisi huomisen". Nauratin suurta häävierasjoukkoa 6-vuotiaana esittämällä sitä, vaikken kunnolla osannut, mutta täydensin aukot itse. En olisi koskaan uskonut, että työurani menisi näin: en kuvitellut koskaan johtavani kolmea Suomen suurimmista teatterista. En koskaan kuvitellut asuvani näin monella eri paikkakunnalla.

Enkä olisi ikinä uskonut muuttavani takaisin synnyinkuntaani, mutta kenpä tietäis sen, ken arvaisi huomisen...

Kuvien väritys tekoälyn avulla

Juha Kurkikangas

Pääkirjoituksessa sivuttiin jo kevyesti kuvien restaurointia ai:n (artificial intelligence) avulla. Tässä artikkelissa perehdyimme asiaan vielä hieman tarkemmin.

Ennen digitaalisia työkaluja hoidettiin mustavalkoisten kuvien väritys käsityönä, siveltimellä kuvan päälle maalaten. Parhaimman jäljen antoivat valokuville varta vasten suunnitellut erikoismaalit, jotka tunkeutuivat paperin kuitujen sisään tummien pintakerrosten alle, jolloin sävyerot jäivät luontevasti näkyviin myös väritetyillä alueilla.

Samainen lähestymistapa värjäysprojekteihin on viimeiset vuosikymmenet ollut käytössä myös Photoshopissa; oikeaoppisesti tehtynä väri ruudullakin ajetaan tummien alueiden alle, mikä tuottaa luonnolliselta näyttäviä sävyjä. Tekniikan kääntöpuolena on ollut työprosessin hitaus, varsinkin kuvissa joihin vaaditaan useita eri värejä.

Vanhat säännöt romukoppaan

Perinteisessä Photoshop-työskentelyssä kuvaoriginaalin laadulla on ollut merkittävä vaikutus lopputulokseen. Huonokuntoinen kuva on voinut vaatia useitakin korjaustoimenpiteitä jo ennen edes varsinaista väritysoperaatiota.

Tekoäly on tuonut kuvien restaurointiin täysin uusia lähestymistapoja. Joissakin Ai-vetoisissa rupeamissa ei enää edes yritetä muokata alkuperäistä valokuvaa, vaan sen tilalle - vanhaa kuvaa mallina käyttäen - rakennetaan suosiosta täysin uusi yksilö, johon originaalitekelettä mahdollisesti vain vanneet ongelmat (epätarkkuus, rakeisuus, yli- tai alivalotus, pölytahrat, rasteripisteet, värivirheet jne.) eivät periydy.

Uusien kuvien luonti tekoälyllä perustuu käyttäjän luomiin tekstikäskyihin (ns. prompt / kehote) joiden avulla kone rakentaa kuvasta oman näkemyksensä. Koska tekoäly pyrkii aina luomaan kuvasta oman uuden tulkintansa, tuottaa yksi ja sama käsky joka kierroksella eri lopputuloksen. Tästä syystä suosituimmat ai-kuvatyökalut (Midjourney ym.) eivät sovellu restaurointiin, sillä ne on rakennettu ennen kaikkea luomaan uutta sisältöä, ei replikoimaan olemassa olevaa.

Väritys- ja korjaustyössä on käytettävä ohjelmia, jotka on suunniteltu valmiin kuvasisällön toistamiseen. Restauroinneissa muutokset esim. ihon säilytyksen tai hiusten tarkkuuteen ovat hyväksyttäviä, mutta kuvan muu anti tulisi pysyä tarkasti originaalin kaltaisena. Kun tekoäly malttaa pitää sille luontaisen ”luovuuden vimman” kurissa ja keskittyy vain sallittujen elementtien kohentamiseen, voi lopputulos olla

erittäin hieno, sillä joissakin tilanteissa robotti kykenee oppimansa datan avulla rakentamaan muotokuvassa olevan ihmisen hiukset sekä ihon ja kankaiden tekstuurit hämmäyttävän realistisiksi.

Perinteinen Photoshop-työskentely on vaatinut originaalikuvalta aina tietyn teknisen minimitasen, jonka puuttessa kuva ei enää ole ollut ”pelastettavissa”. Laadukkaat ai-työkalut sen sijaan pystyvät tuottamaan tarkkoja teoksia lähes kelvottoman oloisista-kin lähtökuvista. Ne kun kykenevät tappavan tehokkaalla koneklogikallaan korjaamaan ja/tai korvaamaan kuvasta puuttuvat elementit (repeytyneet, ns. puhki palaneet tai tukkoon tummuneet alueet jne.) ongelmakohtien lähiympäristöä analysoimalla. Nykyään myös Photoshopin oletustyökalupakista löytyy jo monia älyominaisuuksia.

Kuka päättää värit kuvan?

Uusien mahdollisuuksien ohessa tekoäly tuo tullessaan myös haasteita, tässä tapauksessa historian kirjoittamiseen liittyviä sellaisia. Kuka ja millä perusteilla päättää mitä värejä kuvissa käytetään? Kuka vastaa siitä, että luodut värisävyt ovat uskottavia ja todellisuuteen perustuvia. Asia on erityisen tärkeä Tampereen Teatterimuseon kaltaisille toimijoille, jotka pyrkivät nöyrästi tallentamaan tapahtunutta historiaa, eivät arvailemaan tai luomaan siitä omaa tulkintaansa.

Tämän lehden kuvavärityksissä on sovellettu käytäntöä, jossa käsittelyyn on otettu valokuvia vain ja ainoastaan aikakausilta, joilta ei löydy värikuvia tai elossa olevia henkilöitä, joilla olisi tarkka oma muistijälki esim. teatterinäytösten värimaailmoista. Puhumme siis kuvamateriaalista, joka on ajalta ennen 40-lukua. Tällä linjauksella vältämme tilanteen, jossa jonkin kuvan ”uusiovärit” jouduttaisiin myöhemmin toteamaan vääriksi tai vastoin parempaa tietoa rakennetuiksi.

Väriarinnat kannattaakin suosiosta jättää tekoälyn päätehtäväksi, koska sillä on asiaan liittyvää faktaa käytössään miljoonakertaisesti verrattuna kuvaa käsittelevään graafikkoon. Robotti löytää tietopankistaan oikeat värisävyt kuvassa näkyvien rakennelmien materiaaleille, pikkuesineille, kasveille, huonekaluille ym. yleisesti käytössä ja tiedossa olleille elementeille, pystyen tarjoamaan sävyehdotuksia jopa puvuille sen perusteella, mitä aikakautta ne edustavat. Kone kun on koulutettu mm. tunnistamaan yleisimmin käytetyt värit eri tyyli- ja vaatteissa eri aikakausina.

Aika epeli nyt jo tuo moderni tekoäly, vaikka ei ole kasvanut vielä edes murkkuihin. Mihin lie vielä ehtiikään... :)

TEETÄ VALOKUVASTASI UPEAA TAIDETTA

Loihdimme asiakkaalle rakkaista kuvakohteista taidetta sähköisillä työkaluilla, omalle seinälle tai taululahjaksi ystävälle. Nopeasti, taidokkaasti ja sopuhinnalla. Tarjolla useita eri toteutustyyliä!

ALE
-15%

Teatterin ystäville
nyt -15% ALENNUS
koodilla: EINO
(Voimassa 1.6.2026 asti)

LAHJAKUVA.FI

Teatteriretkellä Jyväskylässä

Katariina Fleming

Juha Hurmeen raikkaasti uudistama Seitsemän veljestä oli elämys.

Tampereen Eino-klubi järjestää myös teatterimatkoja.

Yhteistyössä klubilaiset ovat päässeet matkailemaan Tampereen Teatterikerhonkin kanssa. Tammikuun viimeisenä päivänä kirpeässä pakkassäässä matkustettiin yhdessä Jyväskylään.

Tamperelainen Juha Hurme on tunnustettu ja palkittu teatterimies ja kirjailija. Hän on ohjannut ja dramatisoinut tähän päivään sopivan reippaan uustulkinnan Aleksis Kiven Seitsemästä veljeksestä. Teatterikerhon puheenjohtaja, kirjastoneuvos Tuula Martikainen, kertoi menomatalla bussissa Hurmeesta ja hänen monipuolisesta tuotannostaan. Tullessa Martikainen kiersi kyselemässä kaikilta mielipiteitä ja arvosanoja näytelmästä. Mielenkiintoinen esitys sai suuren suosion ja huippupisteitä.

Jyväskylän kaupunginteatterissa tehdään suuri peruskorjaus ja väistötilat ovat löytyneet messukeskus Paviljongista. Sinne oli saatu rakentumaan erittäin toimiva ja viihtyisä teatteritila kahviloineen.

Teatterin johtajana on viidettä vuotta Marietta Kunnas. Hän on viettänyt lapsuutensa Jyväskylässä – äiti Etta-Liisa Kunnas-Lappalainen oli lausuntataiteilija ja Kaupunginteatterin näyttelijä. Eino-klubilaisille hän oli tuttu jäsen ja asui viimeisinä vuosinaan Tampereella.

Marietta Kunnas toimi Tampereen Ilmaisutaidon Lukiossa eli TYK:ssä 7 vuotta vastuulehtorina. Hän ohjasi myös jättimenestyksen saaneen Nahkakakkinen tyttö-musikaalin oppilailleen Työväen Teatterin Suurelle näyttämölle. Tampereen Teatteriin hän ohjasi tykkiläisille Suruttomat-musikaalin ja koskettavan Kahdeksantoista -näytelmän.

Tampereen Teatterikerhon matkalla oli mukana myös Eino-klubilaisia. Juha Hurmeen ohjaama Seitsemästä veljestä kiitettiin vuolaasti. Myös Jari Niemisen matkanjärjestelyt virvokkeineen saivat kiitosta.

Jyväskylän kevätkauteen Marietta Kunnas on onnistunut kokoamaan mielenkiintoisen ohjelmiston: Seitsemän veljeksen ohella nähdään Lou Salomé, Peppi Pitkätossu, Jyväskylän Viettelyksen vaunu, Kato mua kun mä puhun sulle ja Rakkauden viisi vuotta. Syyskausi alkaa remontoidussa teatteritalossa näytelmällä Aino A., joka kertoo arkkitehtipariskunta Aino ja Alvar Aalosta. Se onkin hieno aloitus Alvar Aallon suunnittelemaan teatteritaloon.

TULEVIA TEATTERIRETKIÄ 2026

Eino-klubin teatteriretket tehdään kevätkaudella Tampereella: 20.2. nähdään Kellariteatterissa hauska **Avioliitto on ikuista** ja 6.3. TTT-Eino Salmelaisen näyttämöllä koskettava **Isä** Esko Roineen tähdittämänä.

Tampereen Teatterikerho matkustaa 14.3. Kansallisteatteriin katsomaan **Täällä Pohjantähden alla** -näytelmää ja 18.4. Porin Teatteriin **Tootsie** -musikaalia.

Lisätiedot ja ilmoittautumiset:
www.tampereenteatterimuseo.fi/liity-jaseneksi/

KOMEDIEATTERISSA
**KESÄLLÄ
2026**

Täydelliset häät

Käsikirjoitus
**Robin
Hawdon**

Ohjaus
**Panu
Raipia**

Katetussa
kesäteatterissa
5.6.-8.8.

Pia Piltz
Jere Riihinen
Aku Sajakorpi
Sinikka Salminen
Idalilja Raipia
&
Satu Silvo

**Hurmaavan
hulvaton
farssi**

Käsikirjoitus Robin Hawdon
Suomennos Sarianne Paasonen
Ohjaus ja lavastus Panu Raipia
Pukusuunnittelu Kaisa Savolainen
Kampaus- ja maskeeraussuunnittelu
Katri Haukijärvi

Liput 37-45 €

Kesto n. 2 h sis. väliajan

Katettu ulkoilmakatsomo

Pe 5.6. klo 18
La 6.6. klo 18
Ti 9.6. klo 18
Ke 10.6. klo 18
To 11.6. klo 18
Pe 12.6. klo 18
La 13.6. klo 14
La 13.6. klo 18
Ma 15.6. klo 18
Ti 16.6. klo 18
Ke 17.6. klo 18

To 2.7. klo 18
Pe 3.7. klo 18
La 4.7. klo 14
Ke 8.7. klo 14
Ke 8.7. klo 18
To 9.7. klo 18
Pe 10.7. klo 18
La 11.7. klo 14
Ke 15.7. klo 14
Ke 15.7. klo 18
To 16.7. klo 18

Pe 17.7. klo 18
La 18.7. klo 14
Ke 22.7. klo 14
Ke 22.7. klo 18
To 23.7. klo 18
Pe 24.7. klo 18
La 25.7. klo 14
Ti 28.7. klo 18
Ke 29.7. klo 14
Ke 29.7. klo 18
To 30.7. klo 18

Pe 31.7. klo 18
La 1.8. klo 14
La 1.8. klo 18
Ti 4.8. klo 18
Ke 5.8. klo 14
Ke 5.8. klo 18
To 6.8. klo 18
Pe 7.8. klo 18
La 8.8. klo 14
La 8.8. klo 18

Lue lisää ja osta liput komediateatteri.fi tai soita lipputoimistoomme puh. **0207 288 388**